

Lelki élmények jelentősége az elfogyó keresztény gyülekezetek megmaradásában

■ THURÁNSZKY ISTVÁN

Evangélikus Hittudományi Egyetem
Gyakorlati Teológiai Tanszék
doktorandusz, gyülekezeti lelkész
E-mail: istvanthuranszky@gmail.com

DOI: 10.61894/LP.2024.99.5.4

- A Máté evangéliumában olvasott történetben Jézus a tengeren járva a hajóban ellenszéllel küzdő tanítványaihoz megy, majd kiszólítja Pétert a vízre, megmutatva nekik a fizikai világ törvényszerűségeit meghaladó hatalmát. Az élet határhelyzeteiben egyes emberek által átélt lelki élmények nem egyeztetetők össze a fizikai világ rendjével. Ezek az élmények arról győzik meg az érintettet, hogy van egy hatalom, amely a testi élet és a fizikai világ hétköznapi rendje felett áll. Ez a sokak által megtapasztalt, érzékelhető valóság feletti valóság a krisztusi üzenetnek és ennél fogva a keresztény gyülekezet életének is lényeges eleme. Az élet tengerén az egyház hajójának és utasainak útját néha a „vízen járáshoz” hasonló lelki élmények színesítik és hitelesítik. Ezek a dolgozatban említett lelki élmények arról győztetik meg az olvasót, hogy az egyház hajójának útját az élet viharainál nagyobb erők kísérik, és azal biztatják, hogy hajótörés nélkül célba ér. Minden „vízen járás”, akár mi tapasztaljuk meg azt, akár mások tesznek arról tanúságot, a hajóban ülők biztonságérzetét és a célba érés reményét erősíti. Így válhat a gyülekezet a bátor és bizakodó utazók együtt hajózásra hívogató eszközévé és környezetévé.

Kulcsszavak: spiritualitás / határelmény / halálközeli élmény / bizalom / szabadulás a félelemtől

A téma exponálása

Évtizedes tapasztalatunk, hogy az evangélikus gyülekezetek (általában igaz ez a nyugati világ történelmi egyházainak gyülekezeteire) lélekszámukban fogynak. Az idősek, akiknek gyülekezeti hűsége a hagyományos neveltetésből származott, és akik olyan világban nőttek fel, ahol az egyházi tekintély megkérdőjelezhetetlen volt, lassan elfogynak, kihalnak. Az újabb generáció – noha gyerekkorában még látogatja a felkínált alkalmakat – a konfirmáció után eltűnik. Többnyire már szüleik sem látogatják-látogatták az istentiszteleteket. Ennek az általános jelenségnek az okait régóta kutatják. Ezek az okok bizonyosan összetett és bonyolult összefüggésrendszerben vannak egymással. Ennek a jelenségnek vannak társadalmi okai, amelyek a modern világ individualizáló tendenciáit mutatják, de nyilvánvalóan vannak olyan okai is, amelyek az egyházban keresendők. Ilyen elidegenítő egyházi ok lehet a klerikalizmus, egyrészt az egyházi tanrendszer zártsága (dogmatizmus), másrészt a klerikusok szűklátókörűsége, előítéletessége, horribile dictu „butasága”, nem beszélve gyalázatos szexuális és gazdasági bűneiről.¹

Mіндеzeken túlmenően egy lehetséges belső oknak tartom, hogy a gyülekezetek által kínált vallási életből hiányzik a spirituális élmény – annak hiteles-meggyőző keresése, de a személyesen megélt élmények komo-

¹ PERINTEALVI 2022; <https://index.hu/belfold/2023/06/13/ciszterci-rend-intezmenyek-penzugyek-vallakozas-gimnazium-vatikan/>. De maradjunk magyar evangélikus berkeken belül: <https://magyarnemzet.hu/belfold/2023/06/sulyosabb-buntetest-kaphat-donath-laszlo/>.

lyan vétele is. Minden igyekezettel jelen van a világi módszerekkel keresett, már-már hajsolt élményszerűség (pl. a médiában „hájpolt” személyiségek meghívása a rendezvényekre, nagyszabású „dzsemborik” szervezése), minél látványosabb „szélvihar, földrengés és tűzijáték” előadása (1Kir 19,9kk!). Valljuk, hogy az egyház életét a Szentlélek inspirálja, „a szentek gyülekezetének ezt a kiválasztását Isten a kereszténység állandó tapasztalása szerint a Jézus Krisztusban a Szentlélek által viszi véghez. Attól fogva, hogy a Szentlélek kitöltött, van egyház az Újszövetség szerint, és a Szentlélek építi állandóan az egyházat. A Szentléleknek a műve pedig a hit ébresztése és munkálása” (KARNER 1930, 93. o.) – vagyis csak ott van egyház, ahol a Szentlélek hatást fejt ki. Ahol a Szentlélek megnyilvánul, ott többnyire „halkan suttogó” élményekben találkozunk vele.

A keresztény hívó élet nem elsősorban egyházi tanok és tanítások ismerete, hanem az Életben való részesülés, participáció. Jézus cselekvésre és követésre hív, szabadságot és békességet ígér (Mt 11,28–30). Ahol ez megvalósul, ott élet támad, élmény és tapasztalat, ami hitélménnyé és hittapasztalattá lesz. Aki ezt megéli, annak a jézusi ígéretek valóságossá válnak – tudományosan nem bizonyíthatóan, mégis szubjektíve meggyőzően és a hétköznapi valóságot, a logikus e világi törvényszerűségeket meghaladóan. Ezek az élmények spirituális határélmények (vö. RENZ 2006), a testi érzékelésen és megismerésen túlmutatnak: „...spiritualitás érintkezés egy másfajta valósággal, amire »igent« és »nemet« is lehet mondani.” (Uo. 31. o.) Gyakran csak „halk és elmosódott suttogásként” jelentkeznek, előfordul azonban, hogy a személyiséget megrendítően, „tisztán hallhatóan” szólítanak meg.

Dolgozatomban szeretném a lelki élmények és következményeik felé irányítani a figyelmet és vizsgálni a gyülekezeti életet támogató hatásukat. Meggyőződésem ugyanis, hogy ezek az élmények lényegében az Evangélium üzenetét hitelesítik. Az Evangélium üzenete pedig a legrövidebben így foglalható össze: „Ne féljetelek!” A röviden bemutatni szándékozott lelki élmények legjellemzőbb hatása éppen az, hogy elveszik a félelmet az életből azáltal, hogy az isteni szeretet megélésévé válnak (POPKES 2018).

Dolgozatomban az elfogyó egyház helyzetének szociológiai megfontolása után a lelki élmények felé fordul a figyelem, majd a bennük rejlő gyülekezeti életet támogató potenciált vizsgálom.

Egyházhűség és vallásosság

David RIESMAN az 1950-ben megjelent *A magányos tömeg* (1983) című művében az amerikai emberi karaktertípus átalakulásáról beszél. Ami az amerikai emberre igaz, nagyjából igaz lehet az európai emberre is, a társadalmi változások nyomán kialakuló karaktertípusok leírása meggyőzően hangzik (uo. 61–97. o.). Eszerint három típus figyelhető meg: a hagyomány vezérelte, a belülről vezérelt és a kívülről vezérelt típus, amelyek meghatározott társadalmi viszonyok között jelennek meg. A hagyomány vezérelte embertípus a tekintélyelvű, örök értékek hierarchiájában gondolkodó, Istentől eredő intézmények és hagyományok társadalmában alakul ki. Az ilyen ember nem kérdez rá kritikusan az egyházi tanítások igazságára, és nem teszi azokat az egyéni tapasztalatok mérlegére, hanem elfogadja azokat igaznak, és azok szerint él, gondolkozik és ítél.

A belülről vezérelt típus személyes meggyőződése alapján tájékozódik a világban, és alakítja ki morális elveit. Felértékelődik a személyiség, a személyes lelkiismeret iránymutatása és a személyes felelősség. A társadalmi individualizációs tendencia a hitéletben is megjelenik: intellektuális és emocionális síkon is azonosulni vágyik az egyén az egyházi tanítással, ezzel együtt hangsúlyossá válik a személyes megtérés. Ha azonban az egyházi tanítás ellentétben látszik lenni a személyes tapasztalatokkal, vallási élményekkel, ráadásul a józan észnek, esetleg a lelkiismereti meggyőződésnek ellene mond, akkor ez az embertípus elfordul az egyháztól. Ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy vallástalanná válik. „Ennek az individualizációs folyamatnak a következtében az egyén vagy saját vallást barkácsol magának a különböző vallási rendszerekből,

és így személyes szinkretizmust alkot, vagy keresőként váltogatja a vallásokat, miközben saját elképzeléseit és identitáselemeit is változtatja. Az is előfordul, hogy különböző vallásos nézeteket ápol, és azt húzza aktuálisan elő, amit az adott élethelyzetben megfelelőnek érez.” (KNOBLAUCH 1999b, 202. o.) A mai világban különösen hat az emberre a másik ember viselkedése. Riesman a harmadik karaktertípust a kívülről vezérelt (other directed) típusban látja. Amikor már nincsenek abszolút normák, és a hagyomány elvesztette megtartó szerepét, minden tekintély megkérdőjelezhető és támadható, és így már nincsenek mértékadó személyek (tanár, szülő) akikkel tartósan azonosulni lehetne, akkor az életben tájékozódási képességét veszített ember másokat utánoz, illetve konfliktusos élethelyzetében tanácsra szorul. Viktor Frankl szellemesen fogalmazza meg a tájékozódását és értelmet veszített emberre leselkedő veszélyt: „...vagy azt akarja, amit mások csinálnak (konformizmus), vagy azt csinálja, amit mások akarnak (totalitarizmus) – az állatnak megmondja az ösztöne, hogyan éljen, az embernek megmondta a tradíció, később a személyes lelkiismeret, de ma mi mondja meg?” (FRANKL 2005, 17. o.) Ebben a mai szekularizált és individualizált világban sem változott azonban az ember lelki lényege: „...az ember lényege szerint túlmutat önmagán, utal valamire, ami nem önmaga – valamire vagy Valakire” (uo. 54. o.). Amíg ezt fel nem ismeri, meg nem találja, addig a hit, az értelem szempontjából mindig kereső marad, belső üresség fogja kínozni. A halandó, mulandó embernek ez a lelki lényege szorosan összefügg a halálról alkotott képpel, a folyamatosan a halál árnyékában élt élettel. „Épp azért, mert a halált az életben haljuk, a folytonos elengedésben és búcsúzásban [...], míg végül az élet végén a halál torkába jutunk úgyis, ezért az egész életünk haldoklás, és az, amit halálnak nevezünk, tulajdonképpen csak a halál vége – és csak tőlünk függ, hogy az egész életen át tartó meghalásnak a halála a második halál lesz-e, vagy pedig a halál megöleklése és az élet diadala.” (RAHNER 1958, 76. o.) Az útmutatás és a segítség ebben az életfeladatban (mármint megbirkózni a halandósággal és értelmet találni a halálban) a keresztény vallásnak is küldetése. Ezt azonban csak úgy teljesítheti, ha az emberi élet tapasztalataival és élményeivel harmonizáló, az életben és a meghalásban erőt adó igazságot hirdet. Arról tanúskodik, ami átélhető, vagyis amiben részesedni lehet.

Azt tapasztaljuk, hogy lazul az egyházhűség, egyre fogynak a keresztény közösségek, korábban hűséges egyháztalagok tudatosan kilépnek az egyházból, mert megítélésük szerint az egyház lélekvesztője(!) a világnak mint luxusjachtnek farvizén evickél a jólét védett öblei felé, és nem az élet tengerének túlsó oldalán lévő üdvösség kikötője a cél, nem az örök élet biztató üzenetét közvetíti hitelesen, értsd: az örök élet ígését hirdetve, az ígével egybecsengő lelki élményekre utalva és azokat komolyan véve bátorítva: „Bízatosok, ne féljete!” Ez az üzenet az, amire éhes a mai szorongó, irányt veszített és a halállal mit kezdeni nem tudó, az élet viharában a létében fenyegetett ember. Ahogyan Jézus megszólította a mély vizeken ellenszéllel küzdő övét: „Bízatosok, én vagyok, ne féljete!” (Mát 14,27), úgy ezt a bátorítást kell erősíteni a mai gyülekezetnek is. Azért is fogyatkozunk, mert ez a bátorítás halkul és ez a bátorítás kiüresedik, sokak fülében áltatásnak hangzik egy pénzben bízó és félős/félnk, sőt az anyagiakhoz gyáván ragaszkodó világban. „A modern ember gondolkodását az élet, a haladás és a növekedés határozza meg, és ezek a halált értelmetlennek minősítik. A materializmus a halálban az élő szervezetnek csak bomlását és végét látja. A halált pedig úgy kezeli, mint az élők pszichológiai problémáját.” (KNOBLAUCH 1999a, 29. o.) Noha az egyházban hallott szavak még beszélnek az élet halálon túli igazságáról („Ne féljete azoktól, akik megölik a testet, de a lelket meg nem ölhetik!” – Mát 10,28), de a mindennapi egyházi életre vajon nem az előbbi látélet igaz-e, hogy tudniillik az anyagi növekedés és a társadalmi szereplés vágya, háttérben (vagy előtérben?) a személyes karrierépítés lehetőségével fontosabb mozgató, mint a földi életen túli világot ígérő isteni ige és az azt sejtető spirituális határélmények?

Ha a történelmi egyházak közösségeiben nem talál spirituális éhségét csillapító táplálékot az egyre inkább spirituális téren is a maga útját járó ember – ugyanis személyes lelki-vallásos élmények mutatnak

arra, hogy léteznek „út önmagunkon túlra” –, akkor értelemszerűen veszi el érdeklődését ezen közösségek iránt. Pedig „a túlvilág újra tért nyer a világban – egy olyan valóság, amely nem pusztán anyagi természetű, és a létezés új dimenzióit sejteti. Ez a korunkban a határelmények egyre szélesedő ismertségével és kutatásával jelentkező spiritualitás az emberi személyiség transzcendens dimenzióját hitelesíti, a túlvilág újrafelfedezéséhez vezet, és ezzel együtt jár egy olyan vallásosság terjedése, amely egyházon és kánoni és dogmatikus meghatározottságokon kívül esik.” (Uo. 31. o.) Ez a modern spiritualitás úgy határozható meg, mint „a tapasztalattal megalapozott hit abban, hogy a halál transzcendens valóságát testben átéltem. [...] Mindazt transzcendens tapasztalatnak nevezünk, ami a mindennapi életen túli valóságra utal.” (Uo. 32. o.)

Spiritualitást erősítő transzcendens élmények

R. A. Moody *Élet a halál után* című könyvének 1975-ös megjelenését követően egyre nagyobb figyelem fordult ezen élmények felé. A médiában felkapott téma lett, az először Moody által használt „halálközeli élmény” kifejezés közzismertté vált (MOODY 1990, 21. o.). Komoly szakemberek, orvosok, teológusok, pszichológusok tudományos igénnyel kutatják a témát. Halálközeli élményt átéltek könyvben számolnak be tapasztalataikról és arról a világnézeti változásról, amelyen ennek következtében átmentek (egy a sok közül: MOORJANI 2012). Korunkban a korszerű palliatív gondozásban ezeknek az élményeknek az ismeretében komolyan veszik a haldoklók lelki igényeit (RENZ 2016b).

A halálközeli élmény elnevezés nem is vonatkoztatható minden transzcendens élményre. Sok élmény nem halál közelében történik, némelyik csak halálos ijedtség hatására, némelyik egészen váratlanul a hétköznapi szürkeségében. Talán kifejezőbb határelménynek nevezni, de mondják megváltozott tudati állapotnak (altered state of consciousness). E. E. POPKES az isteni szeretet megtapasztalásának nevezi ezeket (2018). Ez az elnevezés annyiban találó, hogy az esetek túlnyomó többségében a transzcendens élményeknek bátorító, értelmet adó és félelmet elűző hatásuk van, olyan életszemléletbeli változást idéznek elő, ami keresztény értelemben jobbá, igazabbá teszi az átélőt. Ezen a helyen azonban meg kell említeni azt, hogy van negatív halálközeli élmény is, amely az átélők tanúsága szerint pokoljárásal ér fel – mindenesetre ez a fajta élmény is életváltozáshoz vezet. Így spirituális élmény, lelki élmény, transzcendens élmény, esetleg határelmény szóhasználatomban rokon fogalmak. Azt az élményt értem alattuk, ami „az embernek segít értelmet és célt találni az életben, egységet teremteni a pillanattal (élni a »most«-ban), önmagammal, a másik emberrel, a természettel, és segít megtapasztalni a »szentet«” (RENZ 2016a, 35. o.). Az igazi spiritualitás nem pusztán azt jelenti, hogy elfogadom a transzcendens létezését, hanem hogy megtapasztalhatónak tartom azt, tehát nem vallásos tanban vagy tanításban gyökerezik.

Nincs hely ebben a dolgozatban arra, hogy részletesen bemutassuk a lelki élményeket, de érzékeltetni szeretném azt a sokszínűséget, amellyel jelentkezhetnek. A legtöbbek által ismert a szűkebb értelemben vett halálközeli élmény, amelyet a klinikai halál állapotában élnek át néhányan. A haldoklás lelki folyamatáról sokat sejtetnek a haldoklók víziói, amelyek soha nem kérdéseket vetnek fel, hanem válaszokat adnak.² Tudományosan vizsgált jelenség a meghaltakkal való kapcsolat élménye (LAZAR 2021; ELSAESER 2019). Orvosi szemmel megmagyarázhatatlan jelenség a terminális luciditás, ami az évekig demenciában vegetáló haldoklóknak a halál pillanata előtti értelmi tisztaságát jelenti. Transzcendens élmények előidézhetőek meditációval, jelentkezhetnek pszichedelikus szerek hatásaként vagy misztikus gyakorlatok

² Christoph Kerr, <https://youtu.be/hF1FfyHpQlc>.

során (sámánizmus). Sokan tesznek bizonyosságot vallási élményről, amelynek során Istennel találkoztak (MenschGott YouTube-csatorna interjúi), megvilágosodtak, elragadtattak (Pál apostol: 2Kor 10,1–5). Két rövid élményt idézek, hogy a transzcendens élmény csodáját és életalakító hatását érzékeltessem.

Jálics Ferenc, az Argentínában elrabolt és embertelen körülmények között életben maradt jezsuita szerzetes írja: „Hadapródiskolás voltam, azaz tisztjelölt Nürnberg közelében, ahol a bombázások után mentenünk kellett a sebesülteket. [...] Egyszer a heves bombázás közepett a pincében ülve rettenetes düh fogott el: nem védekezhetek, nem menekülhetek, és tizenhét éves koromban itt kell meghalnom egy nyomorult pincébe temetve. Tombolt bennem a tehetetlen düh, majd egyik pillanatról a másikra kimondhatatlan békesség töltött el, és akkor olyat éltem meg, amit nem tudok megfogalmazni, mert képtelenség szavakkal kifejezni. Talán öt percig tartott, talán kicsit rövidebb volt, nem tudom. [...] Két dolgot tapasztaltam ezt követően. Az egyik, hogy ha valós az, amit megéltem, akkor mindegy, hogy életben maradok vagy meghalok. Olyat láttam, ami mindig van. Éppúgy a halál előtt, mint a halál után. Mindenesetre evidens előttem, hogy az realitás volt. Amit ott láttam, az egészen megváltoztatta az életemet, mert rájöttem, hogy az életnek van egy mélyebb értelme, amely még a haláltól is független. Ez lett mindennek a mércéje. Ez lett az életem iránytűje. A másik fontos megfigyelésem pedig az volt, hogy [...] én nem voltam levert, hanem nagy szeretetet éreztem mindenki iránt...” (SZILÁGYI 2007, 227. o.)

André Frossard, a francia kommunista párt főtitkárának ateista fia húszéves korában, 1935-ben a következőt élte át teljesen váratlanul, amikor bémészkozni betért egy katolikus templomba: „...szinte elviselhetetlen ragyogású elpusztíthatatlan kristály ez (egy fokkal nagyobb világosság már megsemmisítene), vagy még inkább kék, olyan tündöklő és teltett világ, ami a miénket a befejezetlen álmok törékeny álmai közé utalja. Ez a valóság, ez az igazság, ezt világosan látom azon a homályos parton, ahol még tartózkodom. A világegyetemben van egy másik rend, és annak csúcán, ragyogó felhőn túl Isten nyilvánvalósága, annak a jelenléte és személyly lett valakinek a nyilvánvalósága, akit egy pillanattal előbb még tagadtam, akit a keresztények mi Atyánknak neveznek. Megtapasztalom, hogy szelíden édes, semmihez sem hasonlíthatóan édes, s nem az a passzív minőség, akit ezen a néven néha értenek, hanem cselekvő, megindító, minden erőszakot túlhaladó édesség, amely képes a legkeményebb követ is szétrobbantani, s ami még a kőnél is keményebb, az emberi szívet. Özönlő, teljességes áradását öröm kísérette, ami nem más, mint a megmenekült ujjongása, az idejében kimentett hajótörött öröme, azzal a különbséggel, hogy én csak abban a pillanatban tudatosítottam, hogy tudtomon kívül micsoda mocsárban éltem, amikor fölemeltem az üdvösségre... Mindezek az élmények, amelyeket alig tudok a gondolatoknak és képeknek megfelelő nyelven kifejezni, egy időben értek, belevesztett egyik a másikba, tartalmukat hosszú évek múltán sem tudnám kimeríteni. [...] élvezem a bocsánatot nyert gyermek boldogságát: fölbredve megtapasztaltam, hogy minden az ő ajándéka.” (FROSSARD 1994, 30. o.) Így összegzi tapasztalatát: „Van egy másik világ. Nem feltételezésként, megfontolásból vagy hallomásból beszélek róla. Tapasztalatból mondom.” (Uo. 5. o.)

Mindkét élmény távol áll a klasszikus halálközeli élménytől, mégis valóságos életalakító transzcendens élmények. Tartalmuk halál és élet; elveszik a halál fullánkját, és az örök életbe nyújtanak bepillantást. Egy olyan világba, amelyről alig lehet szavakkal beszélni, mégis valóságosabb a valóságosnál. FROSSARD, a mélyen hívő katolikussá vált újságíró legfontosabb üzenete az emberi világnak: „Ne féljetek!” (1986)

Az elfogyó gyülekezetek esélye: komolyan venni a lelki élményeket

Közhellyé vált Karl Rahner jóslata, hogy a jövő kereszténye vagy misztikus lesz, vagy nem lesz keresztény. Ezzel a véleménnyel témám és mondanivalóm lényegét ragadja meg: ha a keresztény hit elveszti élményszerűségét, és elvesz a részesedés élménye, akkor kiüresedik – üresen csengnek a hit igazságai,

mert süketté válik számukra a fül: a hit igazságai számára a hitélmények ismerete tesz befogadóvá. Már az is befogadóvá tesz a hit igazságai számára, ha mások hitélményeit megismerem, komolyan veszem, „szentnek” tartom. Egész keresztény hitünk az apostolok élményein, par excellence a Feltámadottal való találkozásukról szóló tanúságtételeken alapszik. Aki ezeket a tanúságtételeket komolyan veszi, szentnek tartja, és vállalja annak kockázatát, hogy ezek szerint él, annak hitélményei is lesznek: nemcsak tudni fog Jézus Krisztusról, hanem találkozni fog vele.

Mindazonáltal vizsgálódásunk tárgya, a transzcendens élmény a keresztény hitélmény meghaladó, hittől, nemtől, kultúrától, kortól független jelenség. Maga az élmény talán nem is történet, ahogyan ez a két példaként idézett élmény esetében kimondható, hanem sokkal inkább vallásos érzés, a lelki szemek megnyílása, megvilágosodás, amit aztán az átélő korának, nemének, kultúrájának és kulturáltságának, nem utolsósorban hitének függvényében, meglévő emlékei, tapasztalatai és fogalmai szerint fejez ki. (Az 1900-as évek legelején William JAMES amerikai pszichológus a vallási élmények sokszínűségéről valláspszichológiai értekezést írt [2019].) Szűkebb értelemben vett halálközeli élményt a kutatások szerint az emberek 4%-a él meg élete során, tágabb értelemben vett halálközeli élményt (haldoklók víziói, meghaltakkal való spontán kapcsolat) az amerikaiak 15%-a, az 1970-es években folytatott vizsgálat szerint az észak-kaliforniaiak 73%-a élt át megváltozott tudatállapotot (altered state of consciousness); a vallásos tapasztalat megélése 20%-ról 50%-ra emelkedett, és ebben magas arányban vannak olyanok, akik nem tartoznak vallási közösséghez (KNOBLAUCH 1999b, 189. o.). A spirituális élményt megéllők számának növekedése mögött a kutatások következtében gyakrabban tudatossá váló élmények is szerepet játszhatnak. Saját tapasztalatom, hogy amióta a témával foglalkozom, emlékeimből olyan hasonló lelki élmények merültek fel, amelyeket rég elfelejtettem, illetve nem tulajdonítottam azoknak jelentőséget, és most erőt adó tapasztalatot jelentenek. Ezekkel az élményekkel foglalkozni kell, emlékezni rájuk, esetleg beszélni róluk, hogy áldásos hatásukat kifejthessék. Aki elementáris spirituális élményben részesül (mint a két idézett élmény), az beszélni szeretne róla, megérteni és értelmezni. Hova is mehetne jobb helyre ezzel a vágygal, mint a keresztény gyülekezethez? Kihez lehetne inkább bizalma, mint a keresztény lelkipásztorhoz?

Szomorúan és megütközve tapasztalja aztán, hogy élménye egyáltalán nem vált ki olyan érdeklődést, mint amennyire az őt felzaklatta és lelkesedéssel eltöltötte. A teológia és az egyház nem érdeklődik a vallásos élmény iránt, sőt fenntartással fogadja azt. A dialektikus teológia következményeként gyanús minden élmény, az egyházban sokak számára Barth véleménye iránymutató: „Az igazi teológia soha nem az ember tapasztalati világának jelenségeiből táplálkozó vallási tudatán alapszik. [...] a vallási tudat az embert leginkább fenyegető kísértés.” (Idézi KOCH 2016, 104. o.) A kinyilatkoztatás dialektikus teológia szerinti zártsága, az ige kizárólagossága megakadályozza a spirituális élmények komolyan vételét, integrálását, lehetetlenné teszi a más tudományágakkal való kapcsolattartást és azoktól tanulást. Ezzel elzárja magát a spirituális élmény hitújító, reformáló, hiterősítő potenciáljától. „Az az egyház, amelyik a tapasztalatoktól elszakadt hagyományokhoz konokul tartja magát, valójában fundamentalista. A tényleges, élő hitnek útjában áll, amikor elhordozhatatlan terheket ró rá ahelyett, hogy a lelkigondozás embersegítő feladatát végezné.” (Uo. 124. o.)

Megértő és a határelmény mibenlétét értő lelkigondozásra gyakran nagy szüksége van az érintetteknek. Egy ilyen élmény után nem könnyű visszatalálni a mindennapi életbe. Az ember idegennek érzi magát a régi környezetében, az életet túl harsánynak érzi, amiből visszavágyik a megtapasztalt csodába. Erről a visszatalálási nehézségről részletesen beszél Nadas Péter magyar író halálközeli élménye kapcsán.³ De a keresztény közösség számára is gazdagodás ennek az élménynek a megismerése, kisugárzása. Ez olyan kincs, amely a meny-

³ Interjú Nadas Péterrel, <https://youtu.be/ammSobTUqCo>.

nyek országának ígérését – „közöttetek van” – erősíti, ezért ebben az értelemben is mennyei kincs. („Gyűjtsetek magatoknak kincseket a mennyben...” – Mt 6,20) Azoknak is szükségük van rá, akik személyesen nem élték át. Amit a halálközeli élmények leírásában hallunk, a fény, a szeretet, a teljesség, hazatalálás és elfogadottság érzése és a következményeként megtapasztalt félelemnélküliség, az élet értelmébe vetett bizalom erősödése, az összetartozás érzése mind egybevág a keresztény hit – nem tanításával, hanem – ígérétével és biztatásával.

Összefoglalás

Moody már említett, kis túlzással korszakalkotó könyvéhez írt előszavában Elisabeth Kübler-Ross a következő jóslatba bocsátkozik: „Dr. Moodynak rengeteg kritikai támadásra kell felkészülnie [...]; lesznek teológusok, akik élesen szembeszállnak azzal, aki az általuk tabunak nyilvánított területre tudományosan bemerészkedik. Bizonyos egyházi körökben ilyen kutatás ellen már hangos szemrehányásokat nyilvánítottak. Egy pap vitatkozva beszélt arról, hogy itt »olcsó vigaszt fognak árulni«. Mások egyszerűen úgy érzik, jobb lenne, ha a »van-e élet a halál után?« kérdés továbbra is hitkérdés maradna, és azt senki sem kutatná.” (MOODY 1990, 10. o.) Moody könyvének egy fejezetében visszatér erre a jóslatra: „Több hasonló gondolkodású paptól hallottam olyan megjegyzést, hogy a halál utáni életre irányuló érdeklődés ellanyhult, megszűnőben van, és el is kell tűnnie. [...] A kritizáló papság egy másik csoportja a halálközeli tapasztalatokról ódivatú teológiai szemléletű felfogásban beszélt. Azokra utalok, akik azt mondják, hogy ezek a halálközeli tapasztalatok sátáni erőtől, gonosz szellemektől származnak, azok irányítják őket. [...] E tárgykörrel kapcsolatban a papság egy harmadik csoportját is meg kell említenem. Ők nem is annyira kritizáltak, mint inkább valami félénkséget, kishitúséget tanúsítottak ezzel a kérdéssel kapcsolatban, nem kívánnak foglalkozni a tapasztalatok vizsgálatával, mert szerintük ezek inkább az orvostudomány körébe tartoznak. [...] Mindent egybevéve örülök, hogy a legtöbb pap, akivel találkoztam és tanulmányom elkészítése során megismerkedtem, érdeklődést mutatott és helyeselte munkásságomat.” (Uo. 208–216. o.) Vajon a nyájas olvasó melyik típusba tartozik? Az említett vélemények egyikével azonosulva vagy hozzájárulhat Jézus bátorító felszólításának – „Ne féljetek!” – hitelességéhez, vagy gyengítheti annak bátorító erejét. És ezzel gyülekezetének vonzerejét is pozitív vagy negatív irányban befolyásolja.

The Importance of Spiritual Experiences in the Survival of Declining Christian Congregations

- **In the Gospel of Matthew, Jesus walks on the Sea of Galilee toward his disciples struggling in a boat, then calls Peter out onto the waves, showing them his power that transcends the laws of the physical world. The spiritual experiences some people encounter in threshold situations of their lives are incompatible with the order of the physical world. These experiences convince the person concerned that there is a power superior to the natural order of physical life and the physical world. This reality above the perceived reality experienced by many is an essential element of Christ’s message and therefore of the life of the Christian congregation. On the sea of life, spiritual experiences such as “walking on water” enrich the journey of the Church as a ship and its passengers. The spiritual experiences mentioned in this essay can convince the reader**

that the journey of the ship of the Church is accompanied by forces greater than the storms of life, and offer the encouragement of reaching safe harbor. In this way, the church or a local congregation may become an inviting ambience for brave and confident travelers to set sail together.

Keywords: spirituality / threshold experience / near-death experience / trust / freedom from fear

Felhasznált irodalom

- ELSAESSER, Evelyn 2019. *Nachtod-Kontakte*. Crotona, Amerang.
- FRANKL, Viktor E. 2005. *Az ember az értelemre irányuló kérdéssel szemben*. Ford. Schaffhauser Ferenc. JEL Kiadó, Budapest.
- FROSSARD, André 1986. *Ne féljete! André Frossard és II. János Pál pápa párbeszéde*. Ford. Pápai Lajos – Reményi Judit – Kiss László. Szent István Társulat, Budapest.
- FROSSARD, André 1994. *Van egy másik világ*. Ford. Puskey Mária. Szent István Társulat, Budapest.
- JAMES, William 2019. *A vallási élmény változatai*. Ford. Babarczy Eszter. Osiris, Budapest.
- KARNER Károly 1930. Az egyház lényege az Ágostai hitvallás szerint. In: *Hitvallás és tudomány. Emlékkönyv az Ágostai hitvallás 400 éves jubileuma alkalmából*. M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem Evangélikus Hittudományi Kar, Sopron.
- KNOBLAUCH, Hubert 1999a. *Berichte aus dem Jenseits*. Herder, Freiburg.
- KNOBLAUCH, Hubert 1999b. *Religionssoziologie*. De Gruyter, Berlin – New York.
- KOCH, Herbert 2016. *Gott wohnt in einem Lichte*. Gütersloher Verlaghaus, Gütersloh.
- LAZAR, Oliver 2021. *Jenseits von Materie*. Giger, Altendorf.
- MOODY, R. A. 1990. *Élet az élet után*. Ford. Kisnemes János. Ecclesia, Budapest.
- MOORJANI, Anita 2012. *Meghaltam, hogy önmagamra találjak*. Ford. Bozai Zsuzsa. Bioenergetic, Budapest.
- PERINTFALVI Rita 2022. *Amire nincs bocsánat*. Pesti Kalligram, Budapest.
- POPKES, Enno Edzard 2018. *Erfahrungen göttlicher Liebe*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen. <https://doi.org/10.13109/978366652595>
- RAHNER, Karl 1958. *Zur Theologie des Todes*. Herder, Freiburg.
- RENZ, Monika 2006. *Grenzerfahrung Gott*. Herder, Freiburg.
- RENZ, Monika 2016a. *Der Mystiker aus Nazaret*. Herder, Freiburg.
- RENZ, Monika 2016b. *Hinübergehen. Was beim Sterben geschieht*. Herder, Freiburg.
- RIESMAN, David 1983. *A magányos tömeg*. Ford. Széleányi Iván. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- SZILÁGYI Gyöngyi 2007. Jálcs Ferencsel a szemlélődő lelkigyakorlatról. *Vigilia*, 72. évf. 3. sz. 226–232. o.

Internetes hivatkozások

- Szexuális zaklatás: súlyosabb büntetést kaphat Donáth László. *Magyar Nemzet*, 2023. június 25. <https://magyar-nemzet.hu/belfold/2023/06/sulyosabb-buntetest-kaphat-donath-laszlo/>. (Megtekintés: 2024. márc. 14.).
- Nagy lehet a gond: szokatlan határozottsággal, Rómából avatkozott be az egyház a zirci ciszterci apátság életébe. *HVG.hu*, 2023. június 13. https://hvg.hu/gazdasag/20230613_ciszterci_apatsag_Roma_Vatikan_penzu-gyek_papai_biztos_Retvari_KDNP (megtekintés: 2024. márc. 14.).
- Die Träume der Sterbenden*. Christopher Kerr im Gespräch. *Thanatos TV*. <https://youtu.be/hF1FfyHpQlc>. (Megtekintés: 2024. márc. 14.).
- Ha a halálról van szó, Nádas Péter mindig menetkés*. *A 24.hu* interjúja Nádas Péterrel. <https://youtu.be/ammSob-TUqCo>. (Megtekintés: 2024. márc. 14.).